UOT 379.85
Fərid ƏHMƏDLİ
Azərbaycan Universiteti, doktorant
Farid.ahmadli@au.edu.az
https://doi.org/10.61226/12.3.4.2023.1

TURİZM SƏNAYESİNİN DAVAMLI İNKİŞAFI VƏ TƏŞVİQİ

Xülasə: Davamlı turizm ideyası turizmin tələbatlarının resursların məsuliyyətli istifadəsi ilə uyğunlaşdırılması zərurətinə getdikcə daha çox diqqət yetirməklə inkişaf etmişdir. Bu araşdırmada turizm sektorunda davamlı inkişaf haqqında ümumi məlumat verilir, onun ətraf mühitə, cəmiyyətə və iqtisadiyyata təsiri vurğulanır. Məqalədə davamlı turizmin inkişafına təkan verən ətraf mühit, sosial və iqtisadi imperativlər araşdırılır. O, davamlı inkişafın bir çox aspektlərinə toxunur, o cümlədən qlobal idarəetmə, infrastrukturun idarə edilməsi, biomüxtəlifliyin qorunması, təchizat zəncirinə nəzarət, tullantıların idarə edilməsi, təbii resursların idarə edilməsi və sosial-mədəni qoruqlar. Məqalədə, həmçinin, müxtəlif turizm sektorlarında, məsələn, məkan idarəçiliyində, turoperatorlarda, yaşayış yerlərində, nəqliyyatda, eləcə də ziyarətçi cəlb etmə sahələrində davamlı inkişafın təşkili xüsusi vurğulanıb. Sonda burada davamlı inkişafın təmin edilməsi üçün strategiyalar, o cümlədən məsuliyyətli istehlakçı davranışlarının təşviqi və davamlı turizm sertifikatlarının təqdim edilməsi nəzərdə tutulur. Beləliklə, bu məqalədə turizm sahəsində davamlı inkişafın vacibliyini vurğulayır və onun müxtəlif aspektləri və həyata keçirilmə üsulları haqqında məlumat verir.

Açar sözlər: turizmdə davamlı inkişaf, davamlı turizm təşviqi, resurs, qlobal idarəetmə, turizm sənayesi

Farid AHMADLI

SUSTAINABLE DEVELOPMENT AND PROMOTION IN THE TOURISM INDUSTRY

Abstract: The concept of sustainable tourism has undergone a transformation over the past five decades and continues to evolve. Incorporating principles of sustainability and sustainable development into tourism has enabled destinations to better address their developmental needs. This integration entails the delicate balance of meeting tourism's essential demands, such as enhancing accommodations and infrastructure, while responsibly managing available resources [20]. However, it's crucial to recognize the diversity of tourist preferences, and every destination must comprehend the various tourist segments and their specific requirements to effectively promote tourism [18]. The significance of sustainable development in tourism becomes evident when we assess its effects on the environment, society, and the economy, as described below.

Keywords: sustainable tourism development, promotion of sustainable tourism, resource, global management, tourism industry

Фарид АХМЕДЛИ

УСТОЙЧИВОЕ РАЗВИТИЕ И ПРОДВИЖЕНИЕ ТУРИСТИЧЕСКОЙ ИНДУСТРИИ

Абстракт: Идея устойчивого туризма развивалась по мере того, как все большее внимание уделялось необходимости сочетать потребности туризма с ответственным использованием ресурсов. В этом исследовании представлен обзор устойчивого развития в туристическом секторе, подчеркивая его влияние на окружающую среду, общество и экономику. В статье рассматриваются экологические, социальные и экономические императивы, способствующие устойчивому развитию туризма. Он

затрагивает многие аспекты устойчивого развития, включая глобальное управление, управление инфраструктурой, сохранение биоразнообразия, управление цепочками поставок, управление отходами, управление природными ресурсами и социально-культурными резервами. В статье также освещена организация устойчивого развития в различных секторах туризма, таких как управление дестинациями, туроператоры, размещение, транспорт и привлечение посетителей. Наконец, предусмотрены стратегии обеспечения устойчивого развития, включая продвижение ответственного потребительского поведения и введение сертификатов устойчивого туризма. Таким образом, в данной статье подчеркивается важность устойчивого развития в сфере туризма и дается информация о его различных аспектах и методах реализации.

Ключевые слова: устойчивое развитие туризма, продвижение устойчивого туризма, ресурсы, глобальный менеджмент, туристическая индустрия

Dayanıqlı turizm konsepsiyası son beş onillikdə transformasiyaya uğrayıb və inkişaf etməkdə davam edir. Davamlılıq və davamlı inkişaf prinsiplərinin turizmə daxil edilməsi destinasiyaların inkişaf ehtiyaclarını daha yaxşı qarşılamasına şərait yaratmışdır. Bu inteqrasiya, mövcud resursları məsuliyyətlə idarə etməklə yanaşı, yaşayış yerlərinin və infrastrukturun təkmilləşdirilməsi kimi turizmin əsas tələblərinə cavab verən incə balansı tələb edir [20]. Bununla belə, turist seçimlərinin müxtəlifliyini tanımaq çox vacibdir və hər bir istiqamət turizmi effektiv şəkildə təşviq etmək üçün müxtəlif turist seqmentlərini və onların xüsusi tələblərini dərk etməlidir. Turizmdə davamlı inkişafın əhəmiyyəti, aşağıda təsvir olunduğu kimi, onun ətraf mühitə, cəmiyyətə və iqtisadiyyata təsirlərini qiymətləndirdikdə aydın olur.

Turizm infrastrukturu regionun turizm sektorunun uğurunu müəyyən edən əsas amildir, turizm məkanlarında mövcud aktivlərin inkişafı və istifadəsini əhatə edir. Davamlı turizm inkişafı səyahətçilərin indiki və gələcək tələblərinə cavab vermək üçün bu resursların məsuliyyətli idarə edilməsini tələb edir [8]. Bin, Suocheng və Mei dayanıqlı turizm inkişafının turizmin genişləndirilməsi ilə ətraf mühitə qarşı şüurlu cəmiyyət arasında ahəngdar tarazlığa nail olmaq lehinə ənənəvi böyümə modellərindən uzaqlaşaraq, regionun sosial-iqtisadi tərəqqisi üçün katalizator rolunu oynadığını vurğulayır. Davamlı turizmin inkişafının zəruriliyini dərk etmək üçün onun ətraf mühitə, cəmiyyətə və iqtisadiyyata təsirlərini aşağıda ətraflı şəkildə təhlil etmək çox vacibdir:

Ekoloji ehtiyaclar - Turizmdə davamlı inkişaf təchizata əsaslanan böyümə strategiyası üzərində qurulur. Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Ticarət və İnkişaf Konfransı bu yanaşmanın ekosistemin qorunub saxlanmasına üstünlük verərkən turizm istiqamətlərinin davamlı irəliləyişinə necə kömək etdiyini vurğulamışdır. Davamlı inkişaf ekosistemin imkanlarının turizmin tələblərindən təsirlənmədən toxunulmaz qalmasını təmin edir. Davamlı inkişaf ətraf mühiti qoruyur və turistik ərazilərə məxsus unikal növləri qoruyur. Bu, yerli icmalara bu təbii ehtiyatlardan iqtisadi fayda əldə etməyə imkan verir, eyni zamanda dayanıqlı olmayanturizm genişlənməsi nəticəsində yaranan yerli olmayan növlərin daxil olmasının qarşısını alır.

Sosial ehtiyaclar - Turizmdə davamlı olmayan artım yerli icma üzvləri üçün imkanların təmin edilməsi baxımından problemlər yaradır. Davamlı turizmin inkişafı ailələr arasında rifahın yüksəldilməsi, məşğulluğa çıxış, daha yaxşı sağlamlıq, istirahət fəaliyyətləri və təhsil perspektivləri təklif etmək üçün vacibdir [4]. O, həmçinin turistlərin gətirdiyi xarici mədəniyyətlərin və yerli ənənələrin təsirindən yaranan potensial münaqişələrin həllinə kömək edir. Davamlı turizm təcrübələrinin müsbət nəticələri turistlərə müasir regional inkişafla yanaşı ənənəvi qonaqpərvərliyi yaşamağa imkan verən mədəni ekoturizmin inkişafını əhatə edir [13]. Davamlı inkişaf turizmin planlaşdırılmasının regionun mövcud mədəniyyəti və siyasi şərtlərinə uyğun olmasını təmin edir. Bu, siyasətçilərə müxtəlif icmalar daxilində mədəni turlar təşkil

edərkən ehtiyatlı yanaşmalar tətbiq etmək səlahiyyətini verir və beləliklə, sosial sabitlik və harmoniyanı gücləndirir [15].

İqtisadi ehtiyacları – Davamlı olmayan turizm inkişafı ətraf mühitin pisləşməsi və təbii ehtiyatların tükənməsi ilə nəticələnə bilər. Bu mənfi təsirlər regionun uzunmüddətli iqtisadi üstünlüklər təmin etmək qabiliyyətinə mane ola bilər. Turizm regionun imkanlarını aşdıqda, xüsusilə trekking, alpinizm və ekspedisiyalar kimi turizmlə bağlı fəaliyyətlərdə iqtisadiyyata əhəmiyyətli dərəcədə təsir göstərə bilər. Davamlı turizmin inkişafı regionun resurslarına zərər verə biləcək həddən artıq turist fəaliyyətlərinin effektiv idarə olunması üçün çox vacibdir. Effektiv davamlılığın idarə edilməsi vasitəsilə ərazilər ətraf mühiti qoruya və təbii bərpanı dəstəkləyə, onları turistlər üçün daha cəlbedici edə bilər. Bundan əlavə, davamlı turizmin inkişafı birbaşa məşğulluq imkanları yaradır və yerli icma üzvlərinə kirayə yerlərdən, təkmilləşdirilmiş infrastrukturdan, əl işləri və yerli məhsulların daha çox satışından və ümumi iqtisadi artımdan faydalanmağa imkan verir. Bu iqtisadi üstünlüklər yaşayış şəraitini artırır və kənd yerlərinin inkişafına töhfə verir [17].

Turizm Sənayesində Davamlılıq.

Turizmdə davamlı inkişaf müəyyən bir bölgə daxilində turizmin uzunmüddətli həyat qabiliyyətini təmin etmək məqsədi daşıyır. Bu, iqtisadi əməliyyatların ahəngdar şəkildə nəzərdən keçirilməsini, sosial-iqtisadi faydaların bütün maraqlı tərəflər arasında ədalətli bölüşdürülməsini və dörd əsas elementin birləşdirilməsini nəzərdə tutur: iqtisadi, sosial, ekoloji və kəsişən davamlılıq. Bruyn təklif edir ki, turizmdə davamlı inkişafa nail olmaq bu əsas elementlər arasında tarazlığın əldə edilməsini zəruri edir. İqtisadi element iqtisadi fəaliyyətlərin səmərəliliyini vurğulayır, sosial-mədəni element yerli icmalar üçün ədalətli inkişaf imkanlarını təmin edir, ətraf mühit elementi ehtiyatların qorunmasına və davamlı idarə olunmasına çalışır, kəsişən element isə infrastruktur və idarəetmə vasitəsilə dəstək verir. . Davamlı inkişafın axtarışı aşağıdakı kimi müxtəlif ölçüləri əhatə edir:

Qlobal idarəetmə - Qlobal idarəçilik, turizm sənayesi ilə məşğul olan şəxsləri və təşkilatları biliyə, rasionallığa və təcrübəyə əsaslanaraq davamlı təcrübələri mənimsəməyə istiqamətləndirən təlimat və prinsiplərin yaradılmasına aiddir. Bu cəhət həm rəsmi institutlarda, həm də qarşılıqlı razılaşdırılmış maraqlara əsaslanan sadiqliyi təmin edən qeyri-rəsmi razılaşmalarda aydın görünür. Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Ümumdünya Turizm Təşkilatı turizmdə davamlılığı təşviq etmək üçün Turizm üzrə Qlobal Etika Kodeksi kimi qlobal idarəetmə mexanizmlərini vurğulayır. Turizm üzrə Qlobal Etika Kodeksi davamlı inkişafın imperativini həll edərkən turizmin sosial, mədəni, iqtisadi və təhsil aspektlərinə müsbət təsirlərini qəbul edir Təbii olaraq tənzimləyici olmasa da, Turizm üzrə Qlobal Etika Kodeksi kimi qlobal idarəetmə tədbirləri məsuliyyətli təcrübələri təşviq etmək və beynəlxalq əməkdaşlığı artırmaq məqsədi ilə turizm istiqamətləri daxilində özünütənzimləmə və könüllü təşəbbüslər vasitəsilə fəaliyyət göstərir.

İnfrastruktur idarəetmə - Turizm kontekstində infrastrukturun idarə edilməsi turistlərə xidmət etmək üçün nəzərdə tutulmuş yollar və otellər kimi fiziki komponentlərə nəzarəti əhatə edir. Ümumdünya Turizm Şurası tərəfindən qəbul olunduğu kimi, bu elementlərin səmərəli idarə edilməsi turizm sənayesinin davamlı inkişafı üçün çox vacibdir. Yaşayış, nəqliyyat və pərakəndə satış kimi turizmlə bağlı xidmətlərə əhəmiyyətli investisiyalar davamlı inkişafa töhfə verir. Turizm infrastrukturunun davamlı şəkildə idarə edilməsi, daşıma qabiliyyəti və daşıma imkanları kimi mülahizələrlə turizm fəaliyyətinin planlaşdırılmasını tələb edir. Bundan əlavə, dayanıqlı turizm infrastrukturunun planlaşdırılmasında Coğrafi İnformasiya Sistemlərinin istifadəsi davamlılığı vurğulayarkən regionların iqtisadi inkişaf ehtiyaclarını nəzərə alır. Davamlı turizm sahəsində infrastrukturun idarə edilməsi turizm prosesi zamanı resursların vaxt və məkan baxımından səmərəli şəkildə necə bölüşdürülməsinə diqqət yetirir. Bu yanaşma turist fəaliyyətlərinin davamlı torpaqdan istifadə nümunələrinə uyğun qurulmasını

və tənzimlənməsini təmin edir, bu da ərazidə müvafiq turizmin inkişafı təşəbbüslərini müəyyən etməyə imkan verir. İnfrastrukturun idarə edilməsinin əsas məqsədi eyni zamanda resurs səmərəliliyini və regionun ümumi iqtisadiyyatını artırmaqla ətraf mühitə mənfi təsirləri azaltmaqdır [1].

Bioloji müxtəlifliyin idarə edilməsi - dayanıqlı turizmin inkişafına nail olmaq üçün mühüm aspektdir. O, biomüxtəliflik və turizm arasındakı əlaqənin müxtəlif ölçülərini əhatə edir. Bu ölçülərə biomüxtəlifliyin itirilməsinin qarşısını almaq üçün yaşayış yerləri üzərində artan təzyiqin idarə edilməsi, turizmin yerli növlərə yaratdığı birbaşa təhdidlərin idarə edilməsi, sahillər və adalar kimi həssas ərazilərdə turizmin genişlənməsinin izlərinə nəzarət və ziyarətçilərin etik və qorunma problemləri haqqında məlumatlılığının artırılması daxildir. Biomüxtəlifliyin idarə edilməsi turizmin məsuliyyətlə və il boyu inkişafını təmin edir.

Təchizat Zəncirinin İdarəedilməsi - Turizm kontekstində Təchizat Zəncirinin İdarəedilməsi turizm məkanlarında davamlı inkişafı inkişaf etdirmək üçün davamlı təcrübə və siyasətləri qəbul etməkdən ibarətdir. Turizmlə bağlı müxtəlif biznes fəaliyyətlərinin ekoloji, sosial və iqtisadi təsirlərini nəzərə alır. Davamlı turizmə nail olmaq üçün meşə təsərrüfatı, avtomobil və turizm xidmətləri kimi sektorlardakı əsas oyunçular ekoloji problemləri öz strategiyalarına daxil etməlidirlər. Davamlı turizmin Təchizat Zəncirinin İdarəedilməsi ölçüsü həm turizm istehsalçılarının, həm də təchizatçıların ekoloji, sosial-iqtisadi və mədəni aspektləri effektiv şəkildə həyata keçirmək öhdəliyini təmin edir.

Tullantıların idarə olunması - Tullantıların səmərəli idarə edilməsi turizmin davamlılığının inkişafında mühüm elementdir. Turizm və davamlı təcrübələr arasında incə tarazlığa nail olmaq üçün tullantıların idarə edilməsi proseslərinin düzgün başa düşülməsi vacibdir. Şamşiri və digərləri tərəfindən Malayziyanın Langkawi adasında aparılan araşdırmada aşkar edildiyi kimi, turizm fəaliyyətləri əhəmiyyətli miqdarda tullantı yaradır, turistlər yerli sakinlərə nisbətən adambaşına təxminən iki dəfə bərk tullantı istehsal edir. Kiçik və ya uzaq turizm istiqamətləri tullantıların davamlı şəkildə idarə olunmasında xüsusi çətinliklərlə üzləşirlər. Bundan əlavə, turizmdə davamlı tullantıların idarə olunması təcrübələrinin inteqrasiyası turistlər və sakinlər arasında ədaləti gücləndirir və turizm bölgələrində tullantıların istehsalını azaltmaqla sağlamlığa fayda gətirir. Tullantıların effektiv şəkildə çıxarılması tullantıların idarə olunmasının əhəmiyyətini vurğulayan davamlı turizmin inkişafının mühüm aspektidir. Tullantıların idarə edilməsinə üstünlük verilməsi həm ekoloji davamlılığın, həm də keyfiyyətin qorunmasına töhfə verir. Xərc-effektivliyi təmin etməklə, tullantıların səmərəli idarə edilməsi davamlılığı daha da gücləndirir, nəticədə üstünlüklər artır [12].

Təbii Resursların İdarə Edilməsi - Təbii ehtiyatların idarə edilməsi yolu ilə turizmdə davamlılığın qorunması konsepsiyası eko-inkişaf ətrafında cəmlənir. Bu yanaşma təbii ehtiyatların tükənməsini və ətraf mühitə təsirini məqbul səviyyəyə endirməyi nəzərdə tutur. Ekoloji inkişafa diqqət yetirməklə, bir bölgədə turizmin artan tələbləri ilə təbii mühitin qorunması arasında tarazlıq əldə edilir [3]. Bir ərazidə turizmin genişlənməsinə nəzarət etmək üçün ətraf mühitin mühafizəsi proqramları tətbiq edilir, bu proqramlar məhdudiyyətlər qoyur və resursların dayanıqlı həddi keçdiyi vəziyyətlər üçün tədbirlər tövsiyə edir [9]. Bundan əlavə, davamlı turizmdə təbii ehtiyatların idarə edilməsinin icma əsaslı tərəfi, Lepper və Goebel tərəfindən vurğulandığı kimi, dolanışıq imkanlarının şaxələndirilməsinə töhfə verir. Təbii ehtiyatların idarə edilməsi yolu ilə yerli icmanın davamlı turizmə cəlb edilməsi də yoxsulluğun azaldılmasına kömək edir. Bundan əlavə, təbii ehtiyatların idarə edilməsi müxtəlif amillərə, o cümlədən idarəetmə təcrübəsi, ətraf mühitin şərhi, suyun keyfiyyəti və ekosistemin sağlamlığına diqqət yetirməklə turist məmnunluğunun təmin edilməsində rol oynayır. Təbii ehtiyatların idarə edilməsi proqramlarının effektivliyi suyun keyfiyyətinə və regionda biomüxtəlifliyin vəziyyətinə əsasən qiymətləndirilir. Turistlərin təcrübələri gözləntiləri ilə üst-

üstə düşəndə və səfərlərinin dəyərinin xərclənən puldan daha böyük olduğunu dərk etdikdə, bu, onların məmnuniyyətini artırır və regionda daha çox turizmi təşviq edir.

Sosial-Mədəni İdarəetmə - Sosial-mədəni idarəetmə həm cəmiyyətə, həm də milli iqtisadiyyata fayda gətirərək, qonaqpərvərlik və turizm sənayesində davamlılığın effektivliyinin təmin edilməsində mühüm rol oynayır. Sosial-mədəni idarəetmədə dayanıqlılığa diqqət yetirmək turizmə məşğulluq imkanları yaratmağa və təbii və mədəni resursları qorumağa imkan verir. Bu ölçü həm də yerli icmaya fayda verən xarici resurslara çıxışın genişləndirilməsi yolu ilə müsbət iqtisadi təsirləri artırmaqla davamlı inkişafı inkişaf etdirməyə çalışır. Buna nail olmağın yollarından biri eksperimental öyrənmədir, burada turist ekskursiyaları mədəni cəhətdən əhəmiyyətli yerlərdə təşkil edilir və turistləri hər bir ərazidə dayanıqlılıq məsələləri haqqında maarifləndirir [4].

Davamlı turizmin inkişafının sosial-mədəni idarəetmə ölçüsünü əhatə edən strategiyalar yerli mədəniyyəti qoruyan fəaliyyətlərin dəstəklənməsini və yüksək keyfiyyətli cığır sistemlərinin layihələndirilməsini nəzərdə tutur. Bu yanaşmalar icmanın razılığı ilə turizmin inkişafına kömək edir və turistlərlə yerli əhali arasında resursların bölüşdürülməsi ilə bağlı münaqişələri idarə etməyə kömək edir. Bundan əlavə, sosial-mədəni idarəetmə yerli mədəniyyətləri və ənənələri turizmə inteqrasiya etməyi, turizm təşəbbüsləri vasitəsilə mədəni irsin təbliğinə və qorunub saxlanmasına töhfə verməyi hədəfləyir.

Turizm Sektorlarında Davamlı İnkişafın Təşviqi

Davamlı turizmin inkişafı ilə məşğul olan müxtəlif sektorlar davamlılığı inkişaf etdirmək üçün fərqli yanaşmalardan istifadə edirlər. Aşağıdakı bölmələr bu sektorları və davamlılığı təşviq etmək üçün onların müvafiq üsullarını təsvir edir.

Destinasiya idarəetmə sektoru - Turizm məkanlarının idarə edilməsi turizmin ətraf mühitə təsirlərini azaltmaq və ərazinin uzunmüddətli davamlılığını təmin etmək üçün vacibdir. Bu, yerli ətraf mühitə zərəri minimuma endirməklə turizmi təşviq etmək məqsədi ilə dövlət sektoru tərəfindən torpaqdan istifadənin planlaşdırılması və iqtisadi inkişaf strategiyalarının həyata keçirilməsini nəzərdə tutur. Davamlı inkişafı inkişaf etdirmək üçün turizmlə əlaqəli fəaliyyətlərin böyüməsini istiqamətləndirmək üçün rayonlaşdırma nəzarəti və biznes icazələri kimi müxtəlif tədbirlərdən istifadə olunur. Hökumətin müdaxiləsi, o cümlədən turizm sənayesinə subsidiyaların verilməsi gəlir əldə etməyi daha da asanlaşdıra və yerli icmalar üçün imkanlar yarada bilər.

Tur operatorlar - Turoperator sektoru davamlılıq meyarlarını öz turizm təkliflərinə inteqrasiya etməklə davamlı inkişafın təşviqinə əhəmiyyətli dərəcədə töhfə verir. Bu şirkətlər turizm səbəbindən ətraf mühitə ciddi ziyan vurmuş istiqamətlərdən uzaqlaşaraq davamlılığı prioritetləşdirir. Bundan əlavə, davamlılığı qiymətləndirən müştəriləri cəlb etmək məqsədi ilə davamlı istiqamətləri vurğulamaq üçün reklamdan istifadə edirlər. Tur operatorları həmçinin regionun dəyərləri və adətləri haqqında məlumatlılığın artırılmasında rol oynayır və ərazidə mədəniyyətə əsaslanan turizmi təşviq etmək üçün tarixi və mədəni yerlərin əhəmiyyətini vurğulayır. Davamlılığın təşviqində təsirli təşəbbüs Qlobal Davamlı Turizm Şurasının Tur Operatorları Təşəbbüsüdür. Bu səy turoperatorun dəyər zəncirindəki mövqeyini tanıyır və icmalar və ətraf mühit arasında harmoniyanı təşviq etməklə yanaşı, iqtisadi cəhətdən sərfəli olan səyahət və turizmdə etibarlı standartları və ən yaxşı təcrübələri tətbiq etməyə çalışır.

Yerləşdirmə sektoru - Turizmin yerləşdirmə sektorunda davamlı inkişafın təşviqi həm yeni tikintilərin, həm də gündəlik əməliyyat təcrübələrinin davamlı ekoloji təsirlərinin aradan qaldırılmasını nəzərdə tutur. Erdoğan və Tosun fikrincə, davamlı inkişafın təşviqi marketinq məqsədləri üçün otellərin sadəcə eko-etiketlənməsindən kənara çıxmalıdır. Bunun əvəzinə, o, həm qonaqların, həm də işçilərin ekoloji, sosial-mədəni, sağlamlıq və təhlükəsizlik ehtiyaclarını prioritetləşdirən yaşayış yerlərini əhatə etməlidir. Bundan əlavə, mülklər yerli memarlıq üslublarına, sənətkarlıq və materiallara uyğunlaşdırılmalı və onların yerli şəraitə

uyğun olması təmin edilməlidir. Yerləşdirmə sektoru vasitəsilə davamlı turizmin inkişafına təkan vermək üçün yerli icma üzvlərinin, xüsusən də rəhbər vəzifələrdə işə götürülməsinə və onların peşəkar inkişafını dəstəkləmək üçün lazımi təlimlərin təmin edilməsinə diqqət yetirilir (Turizm Nazirliyi, 2011).

Nəqliyyat sektoru - Nəqliyyat sektorunun genişlənməsi turizm sənayesinin uğurunda mühüm rol oynamışdır. Bununla belə, bu artım davamlı turizm prinsiplərinə zidd olan, xüsusilə turizm sektoru daxilində daşınma kontekstində istixana qazları emissiyaları şəklində problem yaratmışdır. Turizmdə davamlı inkişafı təşviq etmək üçün yanacaqlardan səmərəli istifadəyə üstünlük vermək və emissiyaları minimuma endirmək mütləqdir. Bundan əlavə, turizm sənayesindəki xidmət təminatçıları hava limanları, magistral yollar və yollar daxil olmaqla, nəqliyyat infrastrukturu üçün torpaqdan istifadə tələblərini nəzərə almalıdırlar. Pojani və Stead turistlər üçün tələb olunan nəqliyyat variantlarını genişləndirmək üçün turizm təminatçıları, maraqlı tərəflər və hökumətlər arasında əməkdaşlığı nəzərdə tutan davamlı turizm təcrübələrini təşviq etmək üçün müxtəlif yanaşmalar təqdim edir. Müəlliflər vurğulayırlar ki, bu yanaşma aşağı ixtisaslı işçi qüvvəsi üçün iş imkanları yaradaraq, eyni zamanda regionda dayanıqlı olmayan nəqliyyat sıxlığı, havanın çirklənməsi və səs-küy çirklənməsi ilə bağlı problemləri həll edəcək.

Ziyarətçi Attraksionları - Davamlı turizmdə ziyarətçi tələbinin idarə edilməsi və attraksionlara nəzarət mühüm komponentlərdir. Liu təklif edir ki, davamlı inkişafı ziyarətçilərin idarə edilməsi metodlarından və alternativ turizmdən istifadə etməklə təşviq etmək olar. Müəllif təklif edir ki, turizm məkanının daşıma qabiliyyətini nəzərə alaraq, bu üsullardan turist axınına nəzarət etmək və təhsil və təşviqat yolu ilə davamlı davranışları təşviq etmək üçün istifadə etmək olar. Daşıma qabiliyyəti destinasiyanın öz resurslarını dayanıqlı olmayanşəkildə tükənmədən dəstəkləyə biləcəyi maksimum turizm səviyyəsinə aiddir. Effektiv marketinq strategiyalarından istifadə turist tələbini şəhər əraziləri və əyləncə parkları kimi daha dayanıqlı turistik yerlərə yönləndirə bilər.

Davamlı İnkişafın Təşviqi

Davamlı inkişafın təşviqi razılaşdırma məqsədi ilə müxtəlif kommunikasiya vasitələrinin istifadəsini nəzərdə tutur. Onun məqsədi təkcə məlumat vermək deyil, həm də maraqlı tərəfləri tapşırıqların arzu olunan şəkildə yerinə yetirməyin xüsusi yolları barədə inandırmaq və daim xatırlatmaqdır [10]. Təşviq, ətraf mühit və sosial amilləri nəzərə alaraq, fərdləri müəyyən davranışları mənimsəməyə cəlb etmək məqsədi ilə xarici motivasiya rolunu oynayır. Schultz vurğuladığı kimi, insan fəaliyyətləri insanın həyat tərzi seçimlərindən irəli gələn iqlim dəyişikliyi, yaşayış mühitinin itirilməsi və okeanların turşulaşması kimi çoxsaylı qeyri-dayanıqlı hadisələrə kömək edir. Bu, davamlı inkişafın "təşviqi" vasitəsilə davranış dəyişikliyinə ehtiyac olduğunu vurğulayır.

Davamlı inkişafın təşviqi cəmiyyətdə ekoloji etikaya əsaslanan həvəsləndirici təcrübələri əhatə edir ki, bu da öz növbəsində insanlar arasında ekoloji məlumatlılığı yayadır. O, həmçinin sektorda davamlı və inklüziv iqtisadi artımı təmin etməyi, mövcud resurslardan səmərəli və məhsuldar istifadəni təmin etməyi əhatə edir. Buraya davamlı infrastrukturun inkişafı və bütün sektorlar üzrə davamlı və inklüziv sənayeləşmənin inkişafı, eyni zamanda innovasiyaların təşviqi daxildir [6].

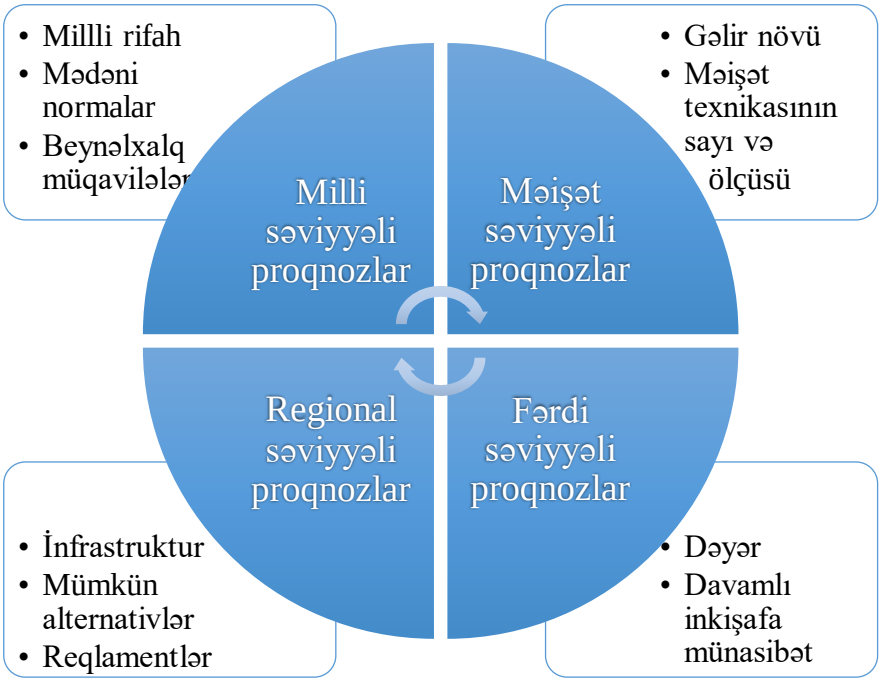
Davamlı İstehlakçı Davranışının Təşviqi

İstehlakçı davranışı istehlakçı tərəfindən ehtiyac və ya istəyin müəyyən edilməsi ilə başlayan bir sıra mərhələləri əhatə edir. Daha sonra istehlakçı öz xüsusi tələbini yerinə yetirmək üçün müxtəlif alternativləri qiymətləndirir. Bunun ardınca məhsulun seçilməsi, satınalma qərarı və satınalma sonrası davranış. Bu mərhələlər boyu istehlakçı seçimlərinə həm sosial, həm də ekoloji davamlılıq məqsədlərindən təsirlənir. İnvestisiyalar, infrastruktur, ticarət

və istehsal təcrübələri, mədəniyyət müəssisələri, iqtisadiyyat və davamlılıq arasındakı tarazlıq kimi amillər istehlakçıların qərar qəbul etməsinə təsir göstərir [5]. Əslində, istehlakçı davranışına məhsulun əldə edilməsi ilə yekunlaşan qərar qəbuletmə prosesi kimi baxmaq olar. Bu davranış istehlakçı mal və xidmətlərin qiymətləndirilməsi, satın alınması, istifadəsi və ya xaric edilməsi ilə məşğul olduqda aydın olur. İstehlakçının qərar vermə prosesi iki kritik amildən asılıdır: istehlak prosesindən gözlənilən məmnunluq səviyyəsi və ona ayrılan mövcud resurslar.

Bundan əlavə, xüsusi istehlakçı davranışını dərk etmək ətraf mühitə münasibət kimi sosial-psixoloji dəyişənlər də daxil olmaqla bir sıra amilləri nəzərə alan çoxölçülü perspektiv tələb edir. O, həmçinin ev təsərrüfatlarının gəliri, icma qaydaları, hökumət siyasəti və istehlakla bağlı istehlakçının inancları kimi dəyişənləri nəzərə alır. Krantz dayanıqlı istehlakın istehlakçı davranışının kontekstual və fərdi hərəkətvericilərinin qarşılıqlı təsirindən yarandığını təklif edir. Əvvəlki tədqiqatlar **[**16; 19**]** həmçinin davamlılığın istehlakçı davranışına təsirinin fərdi amillərdən kənara çıxdığını göstərir. İstehlak seçimləri nəticəsində yaranan müsbət ekoloji təsirlərə tələb və təkliflə bağlı kontekstual məhdudiyyətlər də təsir edə bilər. Bu tədqiqatlar davamlı inkişaf prinsiplərinin icma daxilində istehlakçı davranışını formalaşdırmaq potensialına malik olduğunu iddia edir.

Bundan əlavə, digər tədqiqatçılara görə, davamlı istehlakçı davranışı müxtəlif baxış nöqtələrinin inteqrasiyasını tələb edən mürəkkəb bir çərçivədə inkişaf edən çoxşaxəli bir prosesdir. Bu, mədəni normalar, ətraf mühit haqqında məlumatlılıq və məhsulun əlçatanlığı kimi istehlakçı mülahizələri ilə yanaşı, situasiya və sosial amillərin də nəzərə alınmasını tələb edir. Davamlı istehlak davranışının bu çoxsəviyyəli determinantları Şəkil 1-də göstərildiyi kimi müxtəlif səviyyələrə təsnif edilə bilər.

Şəkil 1. Davamlı İstehlakçı Davranış Matrisi
Mənbə: Müəllif tərəfindən tərtib olunmuşdur.

Fərdi səviyyədə, Franzen, Vogl və Gelissen ekoloji cəhətdən təmiz fəaliyyətlər, ətraf mühitə qarşı münasibət və davamlı istehlak davranışının inkişafı arasındakı əlaqəni araşdıran tədqiqatlar aparmışdılar. Onların araşdırmaları göstərdi ki, əhalinin rifahını təşviq edən gəlir, təhsil səviyyəsi və hökumət siyasətinə inam kimi dəyişənlər bu davranışlara müsbət təsir göstərir.

Milli miqyasda təşkilatlar postmaterialist dəyərləri təşviq etməklə davamlı istehlakçı davranışını təşviq edə bilər ki, bu da ətraf mühitin mühafizəsini maliyyə qazanclarından üstün tutmağa hazırdır.

Bundan əlavə, Tso və Guan davamlı istehlak davranışının formalaşmasında ev təsərrüfatlarının xüsusiyyətlərinin əhəmiyyətini vurğuladılar. Onlar qeyd ediblər ki, coğrafi yer, evin ölçüsü və məişət texnikasının sayı kimi faktorlar insanın istehlak vərdişlərinə əhəmiyyətli dərəcədə təsir göstərir. Məsələn, daha soyuq bölgələrdəki ev təsərrüfatları daha aşağı xərclərlə üzləşdikdə belə enerji səmərəliliyinə üstünlük verə bilərlər. Bundan əlavə, Hong və Park, effektiv tənzimləmə tətbiqi kimi regional amillərin davamlı istehlak davranışına müsbət təsir göstərdiyini, eyni zamanda bölgədəki ətraf mühitin çirklənməsinin mənfi təsir göstərdiyini qeyd etdi.

Davamlı istehlak davranışı üçün çərçivə istehlakçı seçimlərinin davamlılığının müxtəlif səviyyələrdən, o cümlədən fərdi, ev təsərrüfatı, regional və milli səviyyələrdən asılı olduğunu qəbul edir. Bu yanaşma davamlı istehlaka töhfə verən sosial-psixoloji, struktur, institusional və mədəni amillərin müəyyən edilməsini və araşdırılmasını asanlaşdırır. Bundan əlavə, çərçivə hər bir səviyyə arasında qarşılıqlı əlaqənin və onun millət daxilində davamlı istehlak nümunələrinin formalaşmasında rolunun təhlilinə imkan verir.

Nəticə

Davamlı turizmin inkişafını təşviq etmək üçün davamlılığın müxtəlif aspektlərini birləşdirmək və ətraf mühitin qorunmasına yönəlmiş ümumi məqsəd yaratmaq çox vacibdir. Məqalədə həmçinin milli, məişət, regional və fərdi səviyyələrdə amillərin təsirinə məruz qalan davamlı istehlak davranışlarına əsaslanan dayanıqlı inkişafın irəliləyiş modelləri göstərilmişdir. Qlobal idarəetmə, infrastruktur, biomüxtəliflik, təchizat zəncirinin idarə edilməsi, tullantıların idarə edilməsi, təbii ehtiyatların qorunması və sosial-mədəni idarəetmənin komponentləri davamlılığa nail olmaq üçün tələb olunan davranış dəyişikliklərini təşviq etmək üçün əsasdır. Bu ölçülər maraqlı tərəflərə turizm sektorunda davamlı təcrübələrin əhəmiyyətini öyrətməyə, inandırmağa və davamlı olaraq gücləndirməyə çalışır.

Ədəbiyyat

1. Adebayo, A. K., & Iweka, A. C. O. (2014). Optimizing the Sustainability of Tourism Infrastructure in Nigeria through Design for Deconstruction Framework. *American Journal of Tourism Management*, *3*.
2. Anna Carr, Lisa Ruhanen & Michelle Whitford (2016) Indigenous peoples and tourism: the challenges and opportunities for sustainable tourism, Journal of Sustainable Tourism,
3. Bianco, S., & Marcianò, C. (2019). Using an hybrid AHP-SWOT method to build participatory ecotourism development strategies: The case study of the Cupe Valley Natural Reserve in Southern Italy. In *Smart Innovation, Systems and Technologies*.
4. Archer, B., Cooper, C., & Ruhanen, L. (2009). The positive and negative impacts of tourism. In W. F. Theobold (Ed.), *Global Tourism* (pp. 79–102). Elsevier: New York, NY, USA.
5. Chakori, S. (2018). Building a Sustainable Society: The Necessity to Change the Term "Consumer." *Interdisciplinary Journal of Partnership*.
6. Crespo, B., Míguez-álvarez, C., Arce, M. E., Cuevas, M., & Míguez, J. L. (2017). The sustainable development goals: An experience on higher education. Sustainability (Switzerland).
7. Hu, W., & Wall, G. (2005). Environmental management, environmental image and the competitive tourist attraction. *Journal of Sustainable Tourism*.

8. Jovanovic, S., & Ilic, I. (2016). Infrastructure as important determinant of tourism development in the countries of Southeast Europe. Ecoforum Journal.
9. Kisi, N. (2019). A Strategic Approach to Sustainable Tourism Development Using the A'WOT Hybrid Method: A Case Study of Zonguldak, Turkey. *Sustainability (Switzerland)*.
10. Kotler, P., & Keller, K. L. (2012). *Marketing Management*. *New Jersey* (14th ed.). Prentice-Hall.
11. Krantz, R. (2010). A New Vision of Sustainable Consumption. *Journal of Industrial Ecology*.
12. Matete, N., & Trois, C. (2008). Towards Zero Waste in emerging countries - A South African experience. Waste Management.
13. Mowforth, M., & Munt, I. *(2015).* Tourism and sustainability: Development, globalisation and new tourism in the Third World: Fourth edition. Tourism and Sustainability: Development, globalisation and new tourism in the Third World: Fourth Edition.
14. Pojani, D., & Stead, D. (2015). Sustainable urban transport in the developing world: Beyond megacities. *Sustainability (Switzerland)*.
15. Reggers, A., Grabowski, S., Wearing, S. L., Chatterton, P., & Schweinsberg, S. (2016). Exploring outcomes of community-based tourism on the Kokoda Track, Papua New Guinea: a longitudinal study of Participatory Rural Appraisal techniques. Journal of Sustainable Tourism.
16. Sachdeva, S., Jordan, J., & Mazar, N. (2015). Green consumerism: moral motivations to a sustainable future. *Current Opinion in Psychology*, *6*
17. Tavallaee, S., Asadi, A., Abya, H., & Ebrahimi, M. (2014). Tourism planning: an integrated and sustainable development approach. Management Science Letters.
18. Vijayanand, S. (2013). Stakeholders and public private partnerships role in tourism management. *International Journal of Scientific & Engineering Research*, *4*(2).
19. Waring, T. M., Kline, M. A., Brooks, J. S., Goff, S. H., Gowdy, J., Janssen, M. A., … Jacquet, J. (2015). A multilevel evolutionary framework for sustainability analysis. *Ecology and Society*, *20*(2), art34.
20. Weaver, D. B. (David B. (2006). Sustainable tourism : theory and practice. Elsevier Butterworth-Heinemann.
21. Willson, G. (2015). Taking responsibility for tourism. Journal of Ecotourism.
22. Yusof, Z. B., & Jamaludin, M. (2013). Green Approaches of Malaysian Green Hotels and Resorts. Procedia - Social and Behavioral Sciences.

Məqalənin redaksiyaya daxilolma tarixi: 08.12.2023
Məqalənin təkrar işlənməyə göndərilmə tarixi: 13.12.2023
Məqalənin çapa qəbul olunma tarixi: 20.12.2023